

*„Bölcsé és vitézzé formál az olvasás,
mert nagyon is más ízt, titkosabb tanítást
találtak benne.”*

F. Rabelais

OLVASÁSNÉPSZERŰSÍTÉS MAGYARORSZÁGON

Mese útja – országos olvasóvá nevelő program –

Hogyan népszerűsítsük az olvasást?

Az olvasásnépszerűsítési kampány ötlete évek óta foglalkoztatta az IBBY¹ vezetőségét. Ehhez csatlakozva konferenciákat, programokat, bemutató foglalkozásokat szerveztünk, igyekeztünk a gyermekirodalommal, az olvasással foglalkozó szakembereket, szülőket meghívni és bevonni programjainkba. A felsorolt események ugyanakkor évente csupán néhány alkalommal valósultak meg. A pályázati lehetőségek nem tették lehetővé, hogy az ország egész területét lefedő, több elemből álló sorozattal jelenjünk meg. A 2005-ben megvalósuló Nagy Könyv akció² – melynek ötletgazdája Békés Pál – keretében sok olyan elemet valósítottunk meg, amelyek előrevetítették egy kimondottan gyermekeket és fiatalokat mozgósító kampány szükségességét. A rendezvények a lakosság széles rétegeit mozgatták meg, a sorozat sikerességében kiemelt szerepet játszottak a közművelődési- és iskolai könyvtárak, a közművelődéssel foglalkozó intézmények és a civil kezdeményezések. A pénzforrások korlátozottsága következtében azonban a hosszabb távú tervezés kivitelezhetetlennek bizonyult.

2006 őszén az IBBY nemzetközi konferenciáján³ ismertük meg a lengyel projektet, amely példaértékű nemzeti összefogással valósult meg. A program elnyerte az Asahi Reading Promotion Award 2006 díjat. A modell elemeit több nemzeti szekció is átvette, így mi is felvettük a kapcsolatot a szervezőkkel. A több évet igénybe vevő előkészítés következtében, a program csupán 2001-ben indulhatott útjára. Alapvető célként határozták meg az olvasási kedv felébresztését, ezzel ösztönözve a gyermekek érzelmi fejlődését. Az elsődleges célcsoport a szülők, pedagógusok és gyermekekkel foglalkozó felnőttek voltak. Az ösztönzés,

¹ International Board on Books for Young People Hungary – Gyermekkönyvek Nemzetközi Tanácsának Magyar Egyesülete (<http://www.ibby.hu/index.html>)

² A Nagy Könyv elnevezésű felmérés és programsorozat 2005-ben valósult meg Magyarországon. Célja az országosan legnépszerűbb regény megválasztása, valamint az olvasás népszerűsítése volt. Előzményei az Egyesült Királyságban 2003-ban szervezett *Big Read* című és a 2004-es németországi rendezvények.

³ All of Poland Reads to Kids (<http://allofpolandreadstokids.org/>)

felelősségkeltés fő eszközeként a médiára támaszkodtak, ahol a programot népszerűsítő emberi arc a kampány részeként rendszeresen megjelent. A nemzeti közszolgálati csatornák műsorszüneteiben didaktikus reklámokkal népszerűsítették a felolvasást, a közös olvasás élményét. A legnépszerűbb szappanopera szereplői a sorozatból ismert karakter jelmezében, a film díszletei közül szóltak a nézőhöz és a következő szavakkal bíztatták őket: „olvasson fel gyermekének minden nap legalább 20 percet”.

A program saját logja reklámajándékként jutott el a legkisebbekhez is. Több ezer önkéntes és neves személyiség – a program nagyköveteiként – népszerűsítse a felolvasást. Az alapítvány olvasásnépszerűsítő kampányát 2001 nyarán indította el, melyben a napi 20 perc olvasás mellett felhívta a figyelmet (a felolvasó – lehetőleg szülő – és a gyermek közötti közeli viszony, a szeretet meglétének fontosságára. A kötődés elmélyülésén túl, a hangos olvasás fejleszti a nyelvi és gondolkodási képességeket, a memóriát és a képzelőerőt, erkölcsi normákat közvetít.

2011-től rendszeresen szervezik az *Olvasás hetét*, amelyen már az első alkalommal 150 település vett részt. Néhány év alatt a helyi közösségekben természetessé vált, hogy tűzoltók, rendőrök, pilóták – a gyermekek példaképei – már nem a saját szakmájuk népszerűsítéséért, hanem felolvasási céllal látogattak el az óvodákba és az iskolákba. Elindultak iskolai és óvodai programjaik, majd 2006-ban a könyvtárak mellé állva lobbiztak azok állománygyarapításának emelt szintű támogatásáért.

A kortárs gyermekirodalom ösztönzésére 2006-ban saját, pénzdíjas pályázatot írtak ki – Astrid Lindgren Memorial Award – melynek védnöke a kulturális miniszter. Nem felejtkeztek meg Harry Potterről sem, aki az egyik kampány főhőse volt. Azóta is saját kiadványokat jelentetnek meg, konferenciákat, szakmai napokat szerveznek. Fő céljuk, hogy a gyermekek a mértéktelen tévzés helyett csupán meghatározott mennyiségű és tartalmú műsört nézhessenek, illetve szabadidejüket leginkább olvasással töltsék. Vizsgálatok készültek – 2005–2006-ban – a kampány sikeréről, az iskolákban, az óvodákban folytatott akciók hatékonyságának javításáról. A projekt kiterjedt a börtönökre és a távoli, szegény régiókra is. Költségvetése – melyet többek között a Kulturális Minisztérium támogatott – vetekedett a Nagy Könyv költségvetésével, és ma is minisztériumi támogatásból működik.

2008-ig váratott magára a partnerek – Emőd Teréz (PIM), Kucska Zsuzsa (FSZEK Terézvárosi Gyermekkönyvtár), Budavári Klára (MKE, Gyermekkönyvtáros Szekció),

Dömsödy Andrea (OPKM), Bondor Erika (KTE), Egri Kriszta⁴ (honlapszerkesztő) – és a programfelelősök megtalálása, akik pénz nélkül is bele mertek vágni a sorozat kidolgozásába.

Ismertek azok a felmérések, melyek kiemelik az olvasási kedv és az anyanyelvi ismeretek romlását. A híradások napi rendszerességgel tudósítanak a gyermekek és fiatalok agresszív viselkedéséről. Könyvtárosi, pedagógusi munkánk során tapasztaljuk diákjaink szókincsének, kifejezőképességének folyamatos romlását, megbizonyosodunk az értő olvasás hiányáról.

A program elsődleges célja felhívni a figyelmet az olvasás fontosságára és szükségességére, mely a későbbiekben kihat egész életünkre.

Hogyan népszerűsítsük az olvasást? Ismerünk, tudunk olyan módszereket, melyekkel olvasásra bírjuk a gyermekeket, fiatalokat, szüleiket? Mely korosztályokat vonjunk be a folyamatba? Hol keressünk partnereket, honnan szerezzünk anyagi támogatást? 2009. április 2-át, Andersen születésnapját választottuk a sorozat indulási időpontjának. A névválasztás nehézségei után – *Mesesztráda*, *Mesés év* stb. – a *Mese útja* mellett döntöttünk. A cím utal az állandó mozgásra, változásra, arra, hogy bárki bármikor bekapcsolódhat, vagy akár vissza is fordulhat, ha valamit „újra szeretne olvasni”, és talán sohasem érünk a végére.

A projekt megvalósításával elérendő céljaink

Szakmai támogatást nyújtottunk mindazoknak, akik gyermekkel foglalkozva olvasási nehézségeket, az olvasási kedv romlását tapasztalták és igényt tartottak új, hatékony módszerek és eszközök megismerésére. Törekedtünk minél több szervezet és intézmény – önkéntes alapú – beszerzésével, hogy folyamatos, hosszú távú játékká, olvasássá fejleszthessük kezdeményezésünket. Bízunk abban, hogy a részt vevő intézmények egymás megismerését követően közös céljaink elérése érdekében hatékony együttműködésre lesznek majd képesek. A programban az eltérő képességű és életkorú résztvevők ismereteit és képességeit egyénre szabottan is lehet fejleszteni. Sokszínűsége biztosíték arra, hogy mindenki megtalálja a számára legideálisabb kihívást. Az olvasási- és szövegértési készség javításával hozzájárulunk az élethosszig tartó tanulás képességének kialakuláshoz, elősegítjük a közösségen belüli ismerkedést, az egyes emberek képességszintjének reális megítélését, illetve fejlesztjük a kockázatelemzést, a döntési és az együttműködési készséget.

Az olvasás megszerettetéséhez vezető út a *Mese útja*, mely a választott hősök révén felkelti az olvasási kedvet, értő olvasóvá nevel, új közösségeket alakít.

⁴ <http://www.meseutja.hu/>

A program előkészítése

A karakterek kiválasztásában elsődleges szempontjaink között szerepelt, hogy az olvasó gyermekek és fiatalok könnyen azonosulhassanak velük, illetve egyenlő arányban legyenek a történetekben „fiús” és „lányos” hősök, akik hagyományos értékeket közvetítenek. Olyan szereplőket választottunk, akik több mesében is felbukkannak, így az események egymásra épülhetnek. Ezek a hősök alkalmasak arra, hogy a hagyományos társadalmi értékek mellett segítsenek a konfliktusok feloldásában és mások elfogadásában is.

A hagyományos 12 hónap helyett, mi meseévben gondolkodva 13 havi programot terveztünk, mely 2009 áprilisától 2010 áprilisáig tartott. Minden hónapban egy-egy mesehőssel ismerkedtünk meg, s különféle módszerekkel gazdagodtunk. Így alakultak ki a mesehónapok: *Vándor*, *Boszorkány*, *Erdő*, *Királykisasszony*, *Sárkány*, *Óriás*, *Tündér*, *Varázsló*, *A legkisebb fiú*, *Medve*, *Manó*, *Ördög*, *Óperencia hava*. A kapcsolattartás és a népszerűsítés elsődleges eszközeként létrehoztuk a *Mese útja* c. honlapot.

Minden hónapnak saját főszervezőt választottunk, aki a hónap eseményeit tervezte, gondozta. A sorozat működtetéséhez szükséges pénzeszközök és támogatók megszerzése, pályázatok elkészítése az IBBY feladata maradt. A főszervező munkája volt a hónap nyitó- és záró eseményének megszervezése, és a honlap menüpontjainak – módszertani segédlet, könyvajánlók, mesegyűjtemény, foglalkozástervek, havi irodalmi kvíz, ötlettár, galéria, hírek – a mesehőshöz tartozó tartalmakkal való megtöltése. A hónapok felelőseinek eltérő intézményi adottságai – PIM, FSZEK, KTE, általános iskola – és a bizonytalan anyagi támogatás kiküszöbölése érdekében jelentős szerephez jutott a kreativitás. Módszereink könnyen adaptálhatónak, egyszerűnek és „olcsónak” bizonyultak. Ennek köszönhetően kisebb kapacitással rendelkező helyszínek, később iskolai és óvodai csoportok, sőt határon túli olvasókörök is csatlakozhattak a kezdeményezéshez. A hagyományos iskolai keretek helyett a könyvtári, múzeumi, művelődési házi környezet oldott, élményszerű hangulatot teremtett.

A kapcsolattartás és népszerűsítés elsődleges eszközeként létrehoztunk egy közös honlapot⁵, melyen a programokat, beszámolókat és közérdekű információkat helyeztük el. Nyitólapja tájékoztatott az aktuális eseményekről, a hónapok önálló menüben való megjelenése pedig lehetővé tette az archív tartalmak elérését is. A csatlakozókat biztattuk könyvajánlóik, ötleteik, óravázlataik és képes programbeszámolóik, sajtóhírek feltöltésére. Az

⁵ www.meseutja.hu

elérhető módszertani segédletek – a visszajelzések alapján is – jól használhatóak voltak, olyan „oktatócsomagként” jelentek meg, melyek a mindennapi gyakorlatot felfrissítették.

Miért mese? Miért nem sztori vagy történet?

Az olvasásnépszerűsítést a legkisebbeknél kell kezdeni. A kamaszok szerint „ciki” ugyan e műfaj, a most népszerű modern mesék mégis segíthetnek céljaink elérésében. A mese az önálló identitás kialakításában is jelentős szerepet játszik, életvezetési tanácsokat ad. Az IBBY szakmai konferenciáin elhangzott előadások – Vekerdy Tamás, Bodizsár Ildikó – is megerősítettek bennünket abban, hogy a mese gyógyító ereje kortól és nemtől függetlenül jól alkalmazható a mai fiatalok körében, üzenetük a mai napig egyetemes és érvényes. A kicsik megismerkedhetnek közös hagyományainkkal, szimbólumvilágunkkal. Közösségi ereje a közös mesehallgatáson, felolvasásokon túl is érezteti hatását, a gyermekek elmagányosodását megakadályozó eszköz. Reményeink között szerepelt mindemellett a családok bevonása. A mese üzenete tanácsot adhat egy kamasznak bizonyos élethelyzetekben, amennyiben azonosul a szereplőkkel, feszültségeit levezetheti. Az esti meseolvasás a családi légkörben is pozitív változást idéz elő, illetve a nagyszülő meséi is érdekessé válhatnak, amennyiben a család újból számot tart az idősebb korosztály élettapasztalatára, bölcsességére. „Biblioterápiás vizsgálatok igazolják, hogy az a gyerek, aki minden nap hall mesét az iskolába lépés idején, 1,5 évvel előzheti meg anyanyelvi szinten azt a kortársát, aki nem rendszeres mesehallgató. Azok a fiatalok, kik rendszeresen olvasnak, nagyobb szókinccsel rendelkeznek, sikereesebbek a tanulásban, könnyebben alkalmazkodnak a változó környezethez, kevésbé válnak a társadalomtól elszigeteltté. Az olvasás olyan készség, mely lassan, alapos gyakorlással fejlődik ki. Nem lehet abbahagyni a fejlesztését, még a felsőbb iskolákban is folyamatosan fejleszteni kell azt”⁶ A gyermekeket nem lehet kiragadni saját kulturális környezetükből, a közvetített erkölcsi értékek, mindennapi szerepek, normák, nyelvi fordulatok, szókinccs egy adott nép kultúrájához köthetőek, ezért szükségesnek tartottuk, hogy magyar szerzők műveit népszerűsítsük, ezen belül is minél több kortárs alkotóval ismertessük meg a gyermekeket és fiatalokat. Szorgalmaztuk a személyes találkozót, mely felejthetetlen élményt nyújt a jövő olvasóinak. „Nagyon közvetlen volt, most már kíváncsi vagyok a regényére...” „A csúnya is szép? A rólam készült karikatúrán röhögött az egész sulisuli, de azóta sokkal népszerűbb lettem.” „Nem is gondoltam, hogy néhány vonalból ilyen csoda lesz...”

⁶ Vekerdy Tamás előadása nyomán

A mese, a történet, az ismétlés, az új ismeretek szerzésének egyik legkézenfekvőbb eszköze. A *Varázsló havában* például a résztvevők varázsigéket, praktikákat, magyar népi varázslásokat, ráolvasásokat használva ismerkedtek meg különböző korokkal és kultúrákkal. Mesét hallgathattak nagy mágusokról, rövid rigmusokat mormolva, ritmushangszereket megszólaltatva váltak maguk is mágussá.

Rendezvénytípusok

A felolvasás

A felolvasás célja felhívni a figyelmet az egyúttolvasás élményére. A kiskorú gyermek és szülő közötti kötődés egyik legkézenfekvőbb eszköze az esti mese, a közös délutáni olvasás. Ennek hatására a kicsik választékosabban beszélnek, kerek mondatokban képesek kifejezni magukat. A hangos olvasás fejleszti a memóriát és a képzelőerőt, koncentrálni, gondolkodni tanítja a hallgatót. Az átadott ismeretek révén tágítja a látókört, az erkölcsi értékek közvetítése pedig segíti a nevelést. Megelőzi a televízió- vagy a számítógép-függőséget, kialakítja az élethosszig tartó tanulás igényét.

A felnőtt a gyermeket a mesék birodalmába navigálja, az események, tanulságok átbeszélésével segít a csapdák elkerülésében. Felolvasáskor kiemelhetőek azok a társadalmi értékek – felelősség, tisztelet, becsület, bátorság, tolerancia, önfegyelem –, amelyről a gyermek a mindennapokban ellentmondásos véleményeket lát. Megismeri a valós értékeket, a lemondást, mérlegelheti a következményeket, szociális és érzelmi fejlődésen megy át. Mindezek majd serdülőkorban lesznek létfontosságúak számára.

A felolvasások több könyvtárban hagyománnyá váltak, múzeumi, művelődési házi, olvasóköri vagy napközis környezetben más-más tartalommal töltődnek meg. A mese feldolgozását színezők, puzzle, rejtvények, fejtörők és óriás társasjátékok segítik.

Kreatív foglalkozások

Az olvasás mellett nagy szerepet kaptak a hősökhöz kapcsolható kreatív foglalkozások. Ezáltal több helyen készültek álarcok, kellékek. Született fekete macska segédeszközként, vagy rontás ellen védő karkötő, lovagi pajzsok, bábok, álarcok. Családi játszóház formájában a szülőket is bevonták a foglalkozásokba, részt vettek például csuhéfigurák és gyöngyékszerek készítésében, esetenként felváltották a mesélőt.

Varázsszönyegetek alkottak, melyeken hónapokig ültek a gyerekek. Az elkészült munkákat kiállították a szülőknek és a bekapcsolódóknak. Előfordult, hogy a jelmezeket is maguk varrták a gyerekek. A főhősök jelmezeibe bújt fiatal résztvevőkről fényképek is készültek, melyek megtalálhatóak a honlap képtárában.

E játékos foglalkozások alkalmával ismerkedtek meg a kicsik az adott mesehős életével, szokásaival, életkörülményeivel. Megbeszélték mesebeli jellemét, értékelték jó és rossz tulajdonságait.

Pályázatok: meseírás, rajz, mesemondás

A legsikeresebb programok közé tartozott a mesemondás és a történetek képi tolmácsolása. Korosztálytól függetlenül több ezres nagyságrendben érkeztek be pályázatok, amelyek megtekinthetőek a weblapon.

E programok közül kiemelkedik a Zala megyei *Boszorkány rajz- és kellékiállítás*, ahová 17 intézményből 206 remekmű érkezett; továbbá a Szindbád Kht. Krúdy Gyula Városi Könyvtár *Égből pottyant mesék* című illusztrációs pályázata. A pályázatot óvodások és kisiskolások részére hirdették meg, összesen 72 munkát bíráltak el. A város nyolc intézményének apróságai mellett a Fogyatékosok Napközi Otthona – versenyen kívül – kilenc alkotással vett részt. A műveket két helyi művész bírálta. A díjkiosztót Andersen születésnapján rendezték.

Kiállítások

Csodavilág-mesevilág címen Faltisz Alexandra munkáit tekinthettük meg Zalaegerszegen, ahol neves művészek mellett a gyerekek alkotásai is megjelentek, Szabó Zsuzsa bábművész pedig rendhagyó tárlatvezetéssel örvendeztette meg a közönséget. Az elkészült kiállítások többsége online is megtekinthető a közös honlapon.

Különleges a Kaposvári megyei és Városi Könyvtárban szervezett Ytong-kiállítás, mely a *Mese útja* állomásait mutatta be. A 63 alkotás egy részét gyermekek és fiatalok készítették.⁷

Óperencián innen és túl – roma népmesék ábrázolásának adott otthont a Lőrinci Nagykönyvtárban lévő kiállítás. A pályázatra 360 rajz érkezett, az eredményhirdetésen megközelítőleg 180 gyerek vett részt. A népmeséken keresztül a roma és a magyar gyerekek

⁷ Megtekinthető: <http://www.mvkkvar.hu/rendezvenyek/kepek/20100428/index.html>

megismerhették egymás kultúráját, így segítette a társadalmi közeledést, az egymás iránti feltétlen elfogadás fejlesztését.

A legkisebbeknek: Babusgató

Babáknak és mamáknak közös mesefoglalkozásokat szerveztek, ahol a felolvasás végén a szülők ajánlók révén ismerkedhettek meg új munkákkal. A kicsik a bábozás mellett mozgásos feladatokat – erdőjárás, medveles, mondókázás – is kipróbálhattak vagy csatlakozhattak a diavetítéshez, képeskönyv nézegetéshez. A *medve hava* nagy érdeklődést váltott ki a legfiatalabbak körében: nagy létszámban csatlakoztak óvodák is a programhoz.

Tudáspróbák, családi programok

A vetélkedők nagy népszerűségnek örvendtek – egyéni, csapat, családi. A családok segíthettek a jelmezek elkészítésében, több feladatnál pedig a szülőknek is számot kellett adniuk tudásukról. Hónapokig tartó kalandtúra részeként a gyerekek megismerkedhettek többek között a lovagok életével, szokásaival, öltözködésével, fegyverzetével és erkölcsi normáival. Az étkezési szokások mellett a kereskedelmi szokásokkal, a hadviselés praktikáival gyarapodott tudásuk. A hónap végén több helyszínen is lovagi játékokat és boszorkánypróbákat szerveztek, összecsaptak óriások és törpék, sőt még bűbájjalt is kotyvasztottak. A mesés kvízek, ördögi fejtörők, játékos mesetotók szintén megtalálhatóak a honlapunkon.

Előadások, beszélgetések

Helyi művészek közreműködésével bábelőadásokat szerveztek a legkisebbek számára. A kisiskolások maguk is vállalkoztak rövidebb, hosszabb művek előadására, melyek jelmezeit minden alkalommal maguk készítették. A gimnazisták az alkotó tevékenység mellett beszélgetés formájában dolgoztak fel egy-egy témát könyvtári, múzeumi környezetben (óravázlataik a honlapon megtekinthetőek). A Tóth Árpád Gimnázium tizenegyedikesei egy brazil diáknak mutatták be a magyar mesék világát, míg a vendégdiák a brazil mesehősöket ismertette meg vendéglátóival.

Az ismeretterjesztő előadások is alapvető szerepet töltek be a hősök alapos megismerésében. Gondoljunk csak az állatszereplőkre, akiket egy-egy vetítés, képes előadás után sokkal közelebb érzünk magunkhoz! Maglódon többek között a *Minden medve szereti a mézet?* című programon mézes csemegével várták a résztvevőket.

A Sárkányos Gyermekkönyvtárban a *Lovagok hava* című rendezvényén a lovagok életét bemutató hagyományörző csoport közreműködésével a gyerekek megismerkedhettek a kor szokásaival, hagyományaival, viseletével, a kardforgatás fortélyaival. A bemutató után kéréseket tehettek fel, mindent ki- és fel is próbálhattak.

Mágia, varázslás, B.T.T.

Egy tündérekkel, boszorkányokkal tarkított évben a varázslás sem maradhat ki a játékból. Boldizsár Ildikó beavató szertartásai után Zala megyében továbbképzési céllal elkészült a BTT (Boszorkány Tudományok Tárháza). A könyv fejezetei: *Boszorkányélet, Boszorkánytudomány, Kincsesbánya, Ügyes kezek, Olvasd el!, Bibliográfia.*

„Ez a könyv bemutatja, hogyan öltöznek a boszorkányok; milyen is ők; hogyan néz ki a boszi tanya kívül-belül; mivel telnek hétköznapjaik, amikor éppen nem rosszban sántikálnak. Az érdeklődő megtudhatja olvasás közben, milyen tudományokban kell jártasnak lennie ennek a mesealagnak. A kincsesbánya sok érdekes verset és történetet kínál, főként a jó boszorkányokról, hiszen a népmesékből már nagyon sok gonosz banyát megismertünk gyermekként. Az ügyes kezű gyerekek ötletet kaphatnak boszorkányos dolgok elkészítéséhez, még főzési tanácsokkal is gazdagodhatnak.

Az utolsó két fejezetet azért állítottam össze, mert számomra fontos az, hogy a gyerekek jó könyveket olvassanak, és a szülők is, színvonalas műveket adjanak gyermekeik kezébe.”⁸

Szerepjátékok

A tizenévesek körében a „plázázás” mellett az a környezet a legvonzóbb, ahol saját kortársaikkal, azonos érdeklődési körű fiatalokkal tudnak találkozni. Ez az a korosztály, ahol a szerepjáték, az olvasott irodalom dramatikus feldolgozásának nagy szerepe van az olvasóvá nevelésben. Az adott irodalmi mű feldolgozása közben feloldódnak a belső feszültségek, új megoldásokra lelnek, a közös munka újabb kapcsolatokat, barátságokat szül. A közös tevékenységben a kommunikációs készségek mellett a lényegkiemelés és a kritikai érzék is fejlődik.

A történet közös felolvasása után került sor a történet szereplőinek és eseményeinek feldolgozására, a szereplők viselkedésének és környezetének elemzésére, az őt ért hatások értékelésére. A feldolgozást minden alkalommal biblioterápia vagy drámapedagógiai

⁸ Részlet Matusné Gáll Éva beszámolójából.

végzettséggel is rendelkező személy vagy pedagógus vezette. A program az énkép és az önismeret fejlesztésén túl az egyetemes kultúrával való megismerkedés, az európai azonosságtudat kialakításának eszköze.

Legyél te is Papageno! – mesehősök a zenében

A *Fából faragott királyfi* és a *Varázsfuvola* kerültek feldolgozásra a Zenei Gyűjteményben. Ehhez Tótfalusi István *Operamesék* c. könyvében fellelhető szöveget használták fel, mely leginkább megfelel a gyermekek életkori sajátosságainak. A programra januártól június elejéig várták az érdeklődő kisiskolásokat. Ekkor került sor a *Varázsfuvola* bemutatójára is. A darab feldolgozásakor elsőként dramatizálták a szöveget, majd közösen elkészítették forgatókönyvet. A negyedikesek olvasási technikája már megfelelő, ezért a szövegértés sem okozott gondot.

A feladat megoldásával felfrissültek ismereteik az elbeszélő szövegtípusokról. A dramatizálás során az egyes jeleneteket el is játszották, így mindenkinek alkalma nyílt a szereplők bőrébe bújni. A párbeszéd megalkotását mindig az eljátszott szituációban végezték el. A *Fából faragott királyfi* c. mű feldolgozásában a zene mellett nagy hangsúlyt kapott a mozgás is. Góbi Rita (United Art – GoBe) segítségével járhatták be a gyerekek Bartók Béla mesebeli erdejét, megismerkedhettek a balett alapelemeivel is.

Táltosposta

A Petőfi Irodalmi Múzeummal közösen, a sorozat keretein belül indítottuk a *Táltosposta* elnevezésű budapesti levelezőjátékot és olvasóversenyt az általános iskolásoknak, melyre 4 fős csapatokkal jelentkezhetnek. A kétfordulós játék döntőjére 2010. április 20-án került sor. Az olvasóversenyre 180 csapat, azaz 720 gyermek nevezett. Az első két forduló után tizenhárom kerületben avattak „Táltosposta” győztest, ők vettek részt a budapesti döntőben⁹.

Sárkányfelvonulás

A Petőfi Irodalmi Múzeum – a *Sárkány hava* főszervezője – több korosztályt is megmozgatott ebben a programsorozatban. A Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola végzős osztálya sárkánybábokat készített. Majd a sárkányvers-bemutatón és sárkányfotó

⁹ Ld. <http://www.pim.hu/object.C0301F83-1DD5-45E0-87F8-C7FA48CADDCl.ivy>

pályázaton az általános és középiskolások mellett a felnőttek is összemérhették tudásukat. A hónap eseményeként került sor a *Sárkányfelvonulásra*.

„Ferencváros sárkánya, Ubul, kísérőivel meglátogatta rokonait – a Szabó családot – a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központi épületében. Ubul a Török Pál utcai Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola (www.kiskepzo.hu) szülötte, itt lakik, bár hosszabb kirándulásokat is tett már Magyarországon. Alkotói a Kisképző diákjai. Baráth Sándor tanár úr vezetésével készült papírmásé szobor illetve óriásbáb, melybe a diákok leheltek életet.

A sárkányfelvonulás kísérői a Teleki Blanka Általános Iskola diákjai voltak. Útjuk első célja a *Sárkánylegelő* volt a Petőfi Irodalmi Múzeum kertjében. Itt Tóbiással, a hőssel is találkoztak, aki összemérte az erejét Ubullal – kőmorzsolásban és tüsszentésben. A barátságos mérkőzés döntetlen eredményt hozott, és kézfogással zárult”¹⁰

Olvasókör, baráti kör

A *Sárkány havi* programoknak köszönhetően a fővárosban baráti kör alakult 7-13 éves diákokból, akik a nyári szünetben törekedtek a megkezdett játék folytatására, tartalmas olvasmányokra, érdekes programokra vágytak. Az *ördög* témához kapcsolódva naponta változó tevékenységgel várta a Terézvárosi Gyermekkönyvtár a megjelenő 25-35 gyermeket: ismerkedő játékok, ördögös mesék, filc-nemez kisördög készítése, bábjáték marionett figurák és ördögdoboz alkotása, agyagozás, gyöngyfüzés stb. Délutánonként a szülőknek rövid bemutatót tartottak.

Diadalmese

A Diadal úti általános iskola révén felkerültünk a Youtube-ra. A Varga Márta és Főfai Nikolett vezette sorozatban mesékhez kötődő interaktív mesefoglalkozásokat tartottak; felolvasásosok keretében hónapokon át olvastak és játszottak a diákok. A program behálózta az iskola egész területét. Máig a mese útját járják¹¹.

¹⁰ Az eseményről „Budapesten élni jó!” címmel a Blikk jelentetett meg híradást: www.blikk.hu/aktualis/ubul-herceg-a-varosi-sarkany-150224.html

¹¹ Az év eseményei az alábbi oldalakon megtekinthetők:
<http://www.youtube.com/watch?v=-IrGzsV51X0>,
<http://www.youtube.com/watch?v=L3ITP4iLkbQ&feature=related>,
<http://www.youtube.com/watch?v=FoP6vdThXo0&feature=related>

A *Meseszereplők irodalmát* Emőd Teri állította össze – megkönnyítve ezzel az adott hónap irodalmi alkotásainak összeválogatását –, mely tartalmazza a kedvelt mesehősökről szóló gyermekirodalmi műveket.

A „Meseév” alkalmából öröknaptár készült – melyet Emőd Teréz szerkesztett és állított össze –, neves magyar illusztrátorok munkája nyomán a hónapok hőseivel. Terveztük egy, a gyermekalkotásokból készülő öröknaptár megjelentetését is, melyben az év legsikeresebb 12 alkotását szerettük volna bemutatni. A válogatásban a Magyar Illusztrátorok Társasága töltötte volna be a zsűri szerepét. Pénzügyi kereteink azonban nem tették lehetővé a megjelentetést.

Dicsőséges hónapok, rendezvényi sikerek

Zalában és Somogyban – a gyermekkönyvtárosok műhelyének köszönhetően – megyei szintű együttműködés valósult meg. Zala megyében a könyvtárak mellett általános művelődési központok és iskolák is részt vettek, összesen 36 programmal várták a 3-16 éves látogatókat. A helyszíneken „boszisarok” segítette a téma megismerését, a gyerekek több alkalommal is találkozhattak Boldizsár Ildikóval. Az eseményeket a Matusné Gál Éva a zalaegerszegi Apáczai Csere János Általános Művelődési Központ Könyvtárának gyermekkönyvtárosa koordinálta¹²

„Óriás(i)t alkot a Somogyi Könyvtár” olvashatták az érdeklődők a *Szeged ma* hasábjain. Az *Óriás havának* helyi rendezvényeiről adtak hírt, melyben a megyei könyvtár koordinálásának köszönhetően a környékbeli kistelepülések iskolái is részt vehettek a *Ki szerzi meg az óriás tallérját?*, az *Óriás pontgyűjtő*, a *Hova bújt az óriás?*, a *Könyvkereső játék*, az *Óriás-fejtörő óriás-mesékből*, a *Rejtvényfejtő játék*, a *Lássuk az óriást!* és a *Kép- és mesepárosító játékban*. A havi nyitórendezvényt november 7-én (szombaton) tartották *Óriási! Mesés, játékos családi délelőtti óvodásoknak és kisiskolásoknak* címmel. A könyvtár a megyében módszertani feladatokat lát el, és koordinálja a kistelepüléseken folyó olvasóvá nevelő, művelődést segítő programokat; a rejtvények, fejtörők kidolgozásába bevonták a pedagógusokat is.

¹² A hónap saját honlapja (készítették: Matusné Gál Éva és Wohner Csaba):

<http://www.apaczaijeg.hu/nuke/modules.php?name=Boszi>

A havi programról két televízió-, egy rádiós beszélgetés és tizenhét hagyományos vagy online cikk született.

Amikor a tanárok átsúgnak a polcok között címet is adhatnánk a Kaposvári megyei és Városi Könyvtár *Boszorkányfarsang* programjának.¹³ A farsangi népszokásokhoz kapcsolódó játékos vetélkedőn a város iskolásai vettek részt. Megtudhattuk, miért szeretnek olvasni a gyerekek, akik örömmel jöttek a könyvtárba, eddig hasonló programon még nem vettek részt.

A *Legkisebb fiú hava* záró rendezvénye mozgatta meg a legtöbb jelenlévőt, mely egybeesett a Népmese Napjával.¹⁴ E rendezvény játékos formában kívánta megismertetni a gyermekeket a magyar népmesekinccsel. A meseelemek, meseszereplők, mesefordulatok szerepeltetése mellett a népmesék kedvelt motívumát, a legkisebb fiú történetét helyeztük a középpontba. A legkisebb fiú lehetett akár a királyé vagy épp a szegény emberé. Sorsa a legnehezebb, kalandos útja során olyan támogatók segítették, akik csodára képesek, és szinte lehetetlen feladatokkal is megbirkózik. Így aztán nem meglepő, hogy a mesék végén a legkisebb diadalmaskodik, s mindig célt ér. Ez az alaptörténet erősíti a mai kor gyermekét abban, hogy kemény akarattal, kitartással, megfelelő segítséggel elérheti vágyott célját.

A mesehelyszíneken *Az égitestek elrablása* c. meséhez kapcsolódó játékok, vetélkedők, totók, kézműves foglalkozások várták a gyermekeket, miközben meg kellett keresniük a segítőt is, ráadásul további próbatételek nehezítették útjukat. A végső célként szerepelt a király színe elé járulni, aki nem fele királyságával és legszebb leányával, hanem csillag, hold és nap alakú mézeskalácsokkal várta a próbatevőket. A menleveleket a *Nap leánya* hitelesítette, amint a feladatokat teljesítették. A rendezvényt színesítették a játékok és a színpadi műsorok. Ekkor került sor a regionális rajzpályázat eredményhirdetésére, amely sok érdeklődőt vonzott a rendezvényre. Ez a „Meseév” minden résztvevő számára örömet, jókedvet hozott.

A rendezvény olvasóinknak nyújtott kellemes, tartalmas elfoglaltságot. A kommunikáció, a reklám mint a legértékesebb hozadék segített abban, hogy minél többen, minél közelebbről megismerjenek bennünket. Megerősödünk elképzelésünkben: alapvető jelentőségű, hogy ne csak könyvtárainkban, hanem azok falain kívül találkozzanak velünk olvasóink.

A sokak által kedvelt kispesti parkos területen, a Fő téren szerveztük – a Szent Mihály napi búcsúhoz kapcsolódva – rendezvényünket a helyi Művelődési Házzal és önkormányzattal karöltve. A próbatételeket teljesítve kiteljesedett a mese. Az öt sátor

¹³ http://www.gyakorlo-kap.sulinet.hu/galeria_2009-2010.htm?ho=aprilis

¹⁴ Budapest dél-pesti regionális rendezvény, főszerző: Budavári Klára.

mindegyikében olvasható volt a meserészlet, amelyet feldolgoztunk. A helyszínek a meserészlet hangulatát idézték. A kis tarisznyában – amellyel fogadtuk a gyerekeket – a pogácsa mellett találhattak egy menlevelet is, melyet az egyes helyszíneken pecséttel lehetett hitelesíteni.

- A *szomorú király udvarában* mesekérdésekkel élesztettük a kehes lovat. Majd ügyességi feladatok, csutakolás segítségével kelt életre a táltos ló. Itt még kard is készült, melyre szükség volt a következő helyszínen.
- A *sárkányviadal*nál mesefejtőrök, labirintuszjáték várta a gyermekeket. A tizenkét fejű sárkány legyőzését a közkedvelt „dobozdobálós” játékkal oldottuk meg.
- Az *Aranyerdő*ben, mely a *Sötétség birodalma*, mesetárgyakat és étkeket kellett felismerni bekötött szemmel. *Láthatatlanná tévő gyűrű*vel, nap és hold alakú ékszerekkel ékesíthették magukat a játékosok.
- A *vasorrú bába palotájában* mesekérdések segítségével találtuk meg a *Nap lányát*, aki a *banya* fogságába került, és különböző játékokkal lehetett kiszabadítani.
- A *táltos lovak küzdelmé*nél a viaskodás meseelemek feldolgozásával történt, és az elkészített lófejjel való akadályfutás zárta az eseménysort.

Több mint 550 gyerek teljesítette a próbákat, kiszabadítva a leányt a sárkány fogságából, de rajtuk kívül több száz érdeklődő család is megfordult a forgatagban, akik pironkodva ugyan, de egyre bátrabban vettek részt a játékokban. A programokra való felkészülés során sokan látogatták meg könyvtárainkat, használták könyvállományunkat.

A *Tündér hava* impozáns nyitórendezvényén a megjelentek a tündérirodalom tanulmányozása és a mesemondás mellett az olvasóteremben bemutató foglalkozáson¹⁵ is részt vehettek. A hónap nemcsak a gyermekeknek, hanem a képzésükkel foglalkozó pedagógusoknak és hallgatóknak is szólt.

Tapasztalataink

Az oktatási intézmények szívesen vettek részt a gyermekek/fiatalok képességeit nem hagyományos módszerekkel fejlesztő programokban. Kihasnálták az eltérő környezet adta lehetőségeket és eszközöket. A szülők egyre nagyobb figyelmet fordítanak gyermekeikre, előnyben részesítik a könyvtári, múzeumi környezetet. Keresték a szakszerű könyvajánlókat,

¹⁵ Fazekasné Sín Gyöngyi (a II. Rákóczi Ferenc Magyar–Angol Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola könyvtárostánára) két alkalommal is bemutatta Adoryán Emese (a Kontyfa Középkiskola, Általános Iskola és Óvoda könyvtárostánárának) *Tündérboszorkány a könyvtárban* című foglalkozását.

személyesen is kikérték a szervezők véleményét. A hónap eseményeinek előkészítésébe, a rejtvények, fejtörők kidolgozásába, zsűrizésbe több helyen bevonták a pedagógusokat is.

A programsorozat jó alkalomként kínálkozott az óvodai és iskolai csoportok – a könyvtárlátogatással kapcsolatos – pozitív attitűdjeinek kialakításához. A könyvtárak hosszú távon biztató – beiratkozott olvasók, látogatók száma, pedagógus megkeresések – eredményeket könyvelhetnek el. Minden helyszínen forgalomnövekedésről számoltak be, egyre többen választják az olvasást szabadidős tevékenységnek.

Szakterületektől és gyakran települési határoktól mentes együttműködések jöttek létre, illetve megyei, régiós szintű kapcsolatok alakultak vagy frissültek fel az olvasóvá nevelés érdekében. A helyi programok sikere a könyvtárosok, pedagógusok, népművelők, sok esetben a szülők együtt gondolkodásának és együttműködésnek köszönhető. Több száz sikeres, országos elismerésre is számot tartó program született, mely hasonló környezetben mások számára mintaprojektként segíti a munkát. A helyben végzett közös munka elismerést jelent az abban részt vevőknek mind helyi, mind a weblapon való megjelenés révén országos szinten is. A közös szakterületen tevékenykedők, távolságtól függetlenül ismerték egymás programjait, ötleteit, igénybe vehették a szakmai referensek támogatását terveik megvalósításához. A programok sikere a gyermekek és fiatalok bevonásán múlt, hiszen a helyi program csak akkor tekinthető sikeresnek, ha minél több résztvevőt tudtak bevonni. A legjobb alkotók a foglalkozásvázlatokkal és az ötlettárral¹⁶ bekerülhettek a szakterületek vérkeringésébe, illetve részt vehettek a gyakorlati oktatásban. A foglalkozásvázlatok jól alkalmazhatóak az oktatási intézményekben.

A projekt üzenetének eljuttatásában nagy szerepet játszott a média. Nem sikerült az országos közmédiát olyan mértékben magunk mellé állítani, ahogy szeretttük volna, de a helyi újságok, televíziók és a netportálok mellett írt a programról a *168 óra*, a *Prae*, a *Kultúra.hu* és a *Metro* újság is.

Az elnyert támogatási összegek érkezésével párhuzamosan nőtt a programok száma, egyre színesebbek lettek, több külső résztvevőt vontak be a megvalósításba. Ez az összeg azonban nem volt elegendő arra, hogy az újonnan csatlakozókra is kiterjesszük a támogatást.

Az *Óravázlatok*, *ötlettár* menüpontba sajnos nem érkezett megfelelő számú és minőségű anyag. A záró konferencián megfogalmazott feladataink között szerepel ez utóbbiak pótlása.

¹⁶ A Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtára az éves programhoz kapcsolódóan óraajánlót készített pedagógusok számára: <http://www.vmmk.hu/IK/ik-meseutja.htm>. A *Medve havi* eseményeknél, külön ajánlókat készítettek óvodapedagógusok számára.

További pályázatok kiírása esetleges, megjelenésük időben eltérő lenne, ennek következtében a folyamatosságot megakasztaná. Szükség lenne évente egy olyan találkozóra, műhelyre, táborra, ahol meg lehet beszélni a tapasztalatokat, és a téma szakértői előben segítenék a pályakezdőket, a csatlakozni szándékozókat. Az eddigi témákat újabb mesei elemekkel, helyszínekkel, hősökkel lehet bővíteni, hogy hosszú ideig érdekesek legyenek a gyerekek és fiatalok számára. Folyamatosan figyelni kell az új megjelenéseket, és a heti könyvajánlókat publikálni. A foglalkozásvázlatokat, a könyvajánlókat, az ötlettárat a havi bontás mellett korosztályi bontásban is meg kellene jelentetni, ezzel is segítve a használatukat. A honlapon az újonnan felmerülő témáknak új menüpontot kell nyitni, melyhez bárki szabadon csatlakozhat. Minden menüpontnak lenne egy mentora, aki azonnal segítséget tud nyújtani. Szükséges chat vagy skype-elérés is a kapcsolattartáshoz az ötletgazda és a felhasználó közötti közvetlen kommunikáció eszközeként.

Sorozatunkat Andersen születésnapján, 2009. április 2-án indítottuk újjára. A tizenhárom hónapig tartó vándorúton 311 regisztrált helyszínen (ezek közül 3 határon túli) közel 10 000 gyermek olvasott, mesélt, alkotott. A helyszínek többsége könyvtár és iskola volt, de részt vett a sorozatban négy országos múzeum és több művelődési ház is. Több iskolai osztály önállóan regisztrált és olvasta végig a hónapok ajánlói alapján a műveket.

Elindult a <http://amimeseink.blog.hu/> meseblog az általános iskolások részére. *Meseillusztrációk* című menüpontjukban a havi ajánló mesékhez illusztrációt is készítettek a gyermekek.

Kedves Kati !

Gratulálunk ehhez a páratlan, és egyben "varázslatos" projekthez, a Mese útjához!

Köszönjük, hogy részt vehettünk benne, s reméljük, hogy talán picit mi is hozzájárultunk a sikerhez, mert meggyőződésünk, hogy nagyon sikeres volt a Mese útja teljes éve...!

Most a végén – ám reméljük, hogy mint a mesének, ennek sincs vége – szeretnénk javasolni, hogy legyen folytatás...! S hogy biztos megvalósuljon kérésünk, rögtön el is mondok egy varázsigét: „Legyen, legyen, ám! Itt a mese szálljon ám! Khmm, khmm ám...mmhh...legyen!!!!!!!!!!” (ez most varázsigé volt, csak éppen köhögött a varázsló.)

A MagHáz ig. és minden munkatársa nevében szeretettel üdvözöllek:

Poór Mara (www.mag-haz.hu)

Mi is zárhatná ezt a beszámolót, mint egy mese, melyet a *Boszorkányok havát* koordináló Matusné Gáll Éva küldött beszámolójában:

A jó gyermeknevelés, tudjuk mindannyian, nagyon nehéz. Egy boszorkánynak sem könnyű gyermekeit a családi hagyományokhoz hűen nevelni. Ezt példázza az alábbi mese:

Jancsi és Juliska boszorkánya

Mesénk boszorkánya egy mézeskalácsból és más édességekből épült házikóban lakott, s minden látogatóját megajándékozta valamilyen finomsággal, mindaddig, amíg az alábbi szörnyű megrázkódtatás nem érte.

Történt ugyanis egy napon, hogy két gonosz gyermek, egy kislány és egy kislány érkezett a boszorkánylakhoz, akik a boszort bezárták egy sötét szobába, majd elkezdtek a házat eszegetni.

Szerencsére a boszorkánynak csellel sikerült kiszabadulnia, a gyerekeket elfogni, majd megsütni és megenni. Így nyerték el méltó büntetésüket.